

Ari Haasio

Disnormatiivinen ja normatiivinen informaatio

Ari Haasio. Disnormatiivinen ja normatiivinen informaatio [Disnormative and normative information] Informaatiotutkimus 34(4), 2015.

This article is based on the author's doctoral dissertation about socially withdrawn people and their information needs and practices. The data used for this paper was gathered from a Finnish discussion forum ("Hikikomero" under the domain Ylilauta.org) for socially withdrawn people and it consists of 6 910 forum posts. In this study the focus is the types of information that were recognized from the collected data.

Because values, legislation and norms have an effect on the information seeking process, information needs and the answers given can also be studied from that aspect. The research showed that the distinction between misinformation and disinformation is not sufficient when classifying information needs and given answers in light of societal norms.

The analysis of the discussion group posts clearly indicated that the information needs fall into two separate categories: one where the needs adhere to the norms and values of society and another where societal values are opposed. Therefore a new concept was drawn for dividing information: Normative and disnormative information. The former supports the values and norms of society, the latter opposes them.

Address: Ari Haasio, PhD, Seinäjoki University of Applied Sciences. E-mail: ari.haasio@seamk.fi.

1. Johdanto

Tässä artikkelissa pohditaan empiiriseen tutkimukseen perustuvan, kvalitatiivisen sisällyksenanalyysin avulla informaation olemusta erityisesti arkielämän ei-ammattillisen tiedonhankinnan kontekstissa.

Nyt käsillä oleva artikkeli perustuu ei-ammattillisen tiedonhankinnan piirissä saatuihin tutkimustuloksiin, jotka on esitelty ensimmäisen kerran kirjoittajan väitöskirjassa (Haasio 2015). Artikkelin perustuu väitöskirjassa havaittuihin tutkimustuloksiin.

Informaation olemusta eli essentiaa voidaan ajatella kaikelle informaatiolle tyypilliseksi ja välttämättömäksi ominaisuudeksi tai ominaisuuksien kirjoksi. Esimerkiksi Annila

(2011) pohtii informaation olemusta Darwinia mukaillen määrittellen sen vapaaenergiaksi. Eräänä lähestymistapana tähän keskusteluun voidaan informaatiota tarkastella myös suhteessa yhteiskunnan asettamiin arvoihin, normeihin ja lainsäädäntöön.

Koska se, minkä tyyppistä informaatiota etsitään ja mitä kriteerejä tiedolle asetetaan, poikkeaa eräissä tapauksissa ammatillisen ja ei-ammattillisen tiedonhankinnan käytäntöjä tarkasteltaessa, tulee myös informaation ja tiedon lajeja analysoitaessa muistaa arjen eri muotojen kontekstuaalisuus. Käytännössä tämä tulee ilmi siinä, että erityyppiset tiedontarpeet ja tiedontarvetilanteet määrittävät esimerkiksi hankittavan tiedon luotettavuudelle asetettuja kriteerejä. Vastaavalla tavalla voidaan olettaa, että tiedonhankinnan käyttötarkoitus ja

konteksti vaikuttavat myös siihen minkä tyyppistä informaatiota hankitaan. Tämän artikkelin tavoitteena onkin pohtia arvojen ja normien vaikutusta hankittavan informaation luonteeseen sekä pohtia yhteiskunnan ja yksilön arvomaailman ja normien vaikutusta tiedonhankintaan. Keskeisenä tavoitteena on osoittaa, että informaatiokäsitteen jaottelussa tulisi myös huomioida arvojen ja normien vaikutus siihen, minkä tyyppistä informaatiota halutaan saada. Tämän perusteella on muodostettu uusi käsitepari, jota tässä artikkelissa kutsutaan disnormatiiviseksi ja normatiiviseksi informaatioksi (vrt. Haasio 2015).

Käsitys informaation arvoketjusta on ollut tieteenalan yleisesti hyväksymä näkemys, jonka avulla informaatio on määritelty. Informaation arvoketjulla (Value Chain of Information) tarkoitetaan datan jalostumista informaatioksi, informaation jalostumista edelleen tiedoksi ihmisten käyttöön sekä tietämykseksi ja lopulta viisaudeksi (Haasio & Savolainen 2004).

Tässä artikkelissa informaation arvoketju ymmärretään prosessina informaation ja edelleen tiedon muodostumiselle. Teoreettisena taustaoletuksena on ajatus arvojen, normien ja asenteiden vaikutuksesta tiedonhankintaan ja tätä kautta myös siihen minkä tyyppistä informaatiota tiedontarvitsija haluaa. Ajatus arvojen, normien ja asenteiden vaikutuksesta haluttuun informaatioon perustuu yhtäältä Reijo Savolaisen (1993; 1995; 2005; 2008) teoriaan elämäntavasta arkielämän tiedonhankintaa määräävänä tekijänä ja toisaalta Elfreda Chatmanin (1987, 1990; 1991; 1996) teoriaan ”pienestä maailmasta” (”small world”) tiedonhankintaa ohjaavana tekijänä. Kummankin teoreettisen jäsenyyksen taustalla voidaan katsoa olevan yksilön arvojen ja normien hierarkia, joka viime kädessä vaikuttaa henkilön tiedonhankinta käyttäytymiseen.

Niin Savolaisen (1993; 1995; 2005; 2008) kuin Chatmaninkin (1987, 1990; 1991; 1996) teoreettisissa jäsenyyksissä arvot ja normit perustuvat yksilön ja yhteisön toimintaan. Yksilöillä ja yhteisöillä on omat, sisäiset norminsa ja arvonsa, jotka voivat poiketa yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyistä normeista ja arvoista. Savolaisen ja Chatmanin teorioiden vaikutus tähän tutkimukseen on se, että heidän tekemiensä arvojen ja normien merkityksellistämisen kautta on syntynyt ajatus informaation sisältöjen pohtimisesta suhteessa yhteiskunnassa vallitsevaan arvojen ja normien hierarkiaan.

Leivon, Mutasen ja Nieminen-Sundellin (2009, 8; ks. myös Tapscott 2008) mukaan ”virallista mediaa enemmän nettisukupolvi luottaa vertaistietoon, koska ”kaverilla ei ainakaan ole omaa agendaa”. Tämä havainto painottaa tämän tyyppisen tiedonhankinnan tutkimuksen merkityksellisyyttä. Tässä artikkelissa esitetään tutkimukselle uusi informaation olemusta kuvaava käsitepari, disnormatiivinen ja normatiivinen informaatio, joiden taustalla ovat yksilön arvoihin, asenteisiin ja normeihin perustuvat valinnat.

2. Terminologiaa

2.1 Informaation käsitteestä

Termi informaatio tulee latinankielisestä sanasta in-formare (muotoilu; muotoon paneminen). Informaatio voi olla luonteeltaan totta tai epätotta, tiedon sen sijaan on Platonin perinteiseen tietokäsitykseen nojautuen oltava ”hyvin perusteltu tosi uskomus”, kuten Theaitetos-dialogissa todetaan. Voidaankin siis ajatella, että informaatio on yläkäsite ja tieto sen alakäsitteenä tarkoittaa tarkempaa perusteltavuuteen ja totuudenmukaisuuteen liittyvää vaatimusta. Keskeiseksi muodostuu myös informaation arvoketjun (vrt. esim. Haasio & Savolainen 2004) korostama näkemys siitä, että tieto perustuu yksilön kognitiivisiin prosesseihin, ts. tieto on tulkittua informaatiota.

Aiemmassa tutkimuksessa ei ole pohdittu informaation olemusta tarkasteltaessa sen suhdetta yksilön ja yhteiskunnan arvoihin, normeihin ja lainsäädäntöön. Informaatio on usein jaoteltu Shannonin kommunikaatioteorian perustana olevaan syntaktiseen, semanttiseen ja pragmaattiseen informaatioon (Vrt. Niiniluoto 1997). Semanttinen informaatio liittyy väitelauseisiin, jotka ilmaisevat maailmaa koskevia asiantiloja ja mitä paremmin se kykenee sulkemaan pois asiantiloja, sitä informatiivisempaan sitä pidetään. Semanttinen informaatio saa myös totuusarvon ja on näin joko loogisesti tosi tai epätosi. Pragmaattisen informaation taas katsotaan ilmaisevan vastaanottajalle jonkin uuden, yllätyksellisen asian. Mitä paremmin väitelause kykenee sulkemaan pois asiantiloja, sitä informatiivisempi se on. Syntaktinen informaatio puolestaan perustuu ajatukseen, jonka mukaan viestin informaatiomäärä riippuu ainoastaan siitä, kuinka usein kyseessä olevien

viestien muodostamaa merkkijonoa tilastollisesti katsoen syötetään kanavaan. Ajatuksena ei olekaan määritellä mitä välitetty informaatio on vaan esittää välitetyn informaation määrää ja liittyy sen muotoon ja formaattiin. (Niiniluoto 1997, 30)

Edellä kuvatut määritelmät ovat kuitenkin sidoksissa pragmaattisen informaation osalta sen uutuusarvoon ja semanttisen informaation osalta taas sen tietosisällön täsmällisyyteen, joka mahdollistaa muiden asiointilojen pois sulkemisen.

2.2 Disinformaatio ja misinformaatio

Karlova ja Fisher (2013) määrittelevät disinformaation ja misinformaation informaation alalajeiksi. Misinformaatio (misinformation) on väärää tai harhaanjohtavaa informaatiota, joka voi olla heidän mukaansa paitsi sinänsä väärää, myös epätäydellistä, epäselvää, tulkinnanvaraista tai epätarkkaa. Käsitteellä disinformaatio (disinformation) tarkoitetaan tarkoituksellisesti väärää informaatiota, jota he luonnehtivat petolliseksi informaatioksi.

Misinformaation käsite ei ole vakiintunut suomen kieleen toisin kuin disinformaatio. Tarkasteltaessa näiden kahden käsitteen eroavaisuuksia Karlovaan ja Fischeriin (2013) nojautuen, keskeisiksi disinformaation ja misinformaation eroiksi muodostuvat disinformaatiolle tyypillinen tietoinen hahmojohtaminen sekä informaation paikkansapitämättömyys. Misinformaation sen sijaan ei välttämättä ole täysin väärää, mutta se voi olla luonteeltaan epäselvää tai tulkinnanvaraista ja siksi epätäydellisyydestään johtuen ohjaa tiedontarvitsijan harhaan. Disinformaation lähtökohtana sen sijaan on johtaa tiedontarvitsija harhaan antamalla hänelle tietoisesti väärää informaatiota puheena olevasta asiasta.

2.3 Arvot, normit ja toiseus

Arvot ovat asioita joita pidämme tärkeinä. Puohiniemen (2002) mukaan ne ovat opittuja, kulttuurisesti hyväksytyjä elämää ohjaavia päämääriä. Normit taas sisältää arvon kiteyttäen jotain jota henkilö, yhteisö tai yhteiskunta pitää hyvänä tai oikeana. Allardt (1983, 58-59) määrittelee normit keinoiksi, joiden avulla voidaan tehdä arvojen edellyttämiä valintoja. Normien noudattamatta jättämiseen liittyy rangaistuksen

uhka joka voi vaihdella kuolemantuomiosta paheksuntaan. Oppiessaan noudattamaan normeja ihminen sosiaalistuu. Sulkusen (1998, 80) mukaan normeilla viitataan sosiologisissa teorioissa niihin vuoro vaikutuksen muotoihin, joilla yhteisö saa jäsenensä toimimaan tai ajattelemaan tietyllä yhdenmukaisella tavalla.

Sulkusen (1998, 83) mukaan eri ryhmillä on omia normeja, jotka voivat poiketa yleisesti hyväksytyistä normeista. Tässä tapauksessa sosiaalisesti vetäytyneiden ”pienessä virtuaalisessa maailmassa” (vrt. Chatman 1987; 1991; Jaeger & Burnett 2010) on oma normi- ja arvokoodisto, joka poikkeaa yleisesti hyväksytystä. Tämä näkyy esimerkiksi suhtautumisessa sosiaalituen hyväksikäyttöön ja työhön (Haasio 2015).

Toiseus (otherness) voidaan ymmärtää Baumanin (1997, 79) mukaan tilaksi, jossa jokin taho, yhteiskunta tai esimerkiksi tietty ihmisryhmä, määrittää toiset pois yhteisöstä heidän erilaisuutensa vuoksi. Pois määriteltävillä toisilla koetaan usein olevan ei-toivottavia ominaisuuksia tai heidän käyttäytymiseensä, olemukseensa tms. liittyy jollain tavoin keskiverrosta ja yleisesti hyväksytystä (”normaalista”) poikkeavaa. Toiseus voi olla joko ulkopuolelta määriteltyä toiseutta tai toiseksi itsensä tuntemista. Tässä tapauksessa toiseuden kokemuksen jakavaan ryhmään kuuluvat henkilöt määrittelevät oman olemuksensa tai jonkin sen piirteen toiseutta tuottavaksi tekijäksi suhteessa muihin, yleensä valtavirtaa edustaviin tahoihin. Toiseus on ulkopuolelle jäämistä, erilaisuutta tai poikkeavuutta suhteessa johonkin toiseen. Toiseus voi myös olla valinta, jolloin henkilö jättäytyy tietoisesti tietyn asian ulkopuolelle. Tässä artikkelissa tutkimuskohteena olleen Hikikomero-keskustelupalstan osallistujat representoivat toiseutta suhteessa muihin sosiaalisen vetäytymisen kautta: siinä missä sosiaalisia kontakteja ja niiden ylläpitoa pidetään normien mukaisena, ”normaalina” käyttäytymisenä, sosiaalinen vetäytyminen sen eri muodoissa representoi kirjoittajien toiseutta suhteessa valtaväestöön. (Haasio 2015.)

Vaikka tutkimusaineisto perustuu toiseutta representoivaan Hikikomero-keskusteluryhmään ja sen viestisisältöihin, lähtökohtaisesti ajatus disnormatiivisen ja normatiivisen informaation kahtiajaosta perustuu yhteiskunnassa hyväksytyjen lakeihin, asetuksiin, normeihin ja arvoihin, jotka muodostavat perustan kahtiajaolle. Disnormatiiviseen ja normatiiviseen informaatioon liittyvän kahtiajaon taustalla onkin käsitys

toiseudesta: disnormatiivinen informaatio edustaa informaation käsitteenä toista representoiden tarvetta, joka liittyy johonkin yhteiskunnan vastaiseen tai kieltämään, kun taas normatiivinen informaatio edustaa yhteiskunnassa vallitsevan, yleisesti hyväksytyyn käsityksen mukaista informaatiota.

3. Tutkimusasetelma

3.1 Tutkimusaineisto ja sen rajoitteet

Artikkeli perustuu tekijän väitöskirjaan (Haasio 2015), jonka aineistona on käytetty Ylilauta.org-kuvalaudan Hikikomero-keskusteluryhmän (<http://www.ylilauta.org/hikky>) keskusteluviestejä. Tutkimusta varten analysoitiin kaikkiaan 6910 keskusteluryhmäviestiä ja 446 keskusteluketjua. Ylilaudalla näistä ketjuista käytetään nimitystä keskustelulanka tai lanka.

Aineisto kerättiin syyskuussa 2013 ja se on tutkijan hallussa. Aineisto muodostuu 20.2.2011-13.9.2013 välisenä aikana julkaistuista keskusteluryhmäviesteistä. Viestit on kerätty syyskuussa 2013. Osa keskustelulangoista löytyy verkosta, osa on mahdollisesti poistettu. Tämä johtuu lautakulttuurille tyypillisestä tavasta karsia vanhoja lankoja pois palvelusta (vrt. Uotila 2013).

Virtuaaliyhteisöjä väitöskirjassaan tutkinut Maarit Mäkinen (2009, 82-83) on jaotellut virtuaaliyhteisöt viiteen eri tyyppiin. Hikikomero edustaa tämän jaottelun perusteella Mäkisen yhteisten intressien (hikikomori-ilmiö ja sosiaalinen vetäytyminen) ympärille syntynyttä puhtaasti virtuaalista yhteisöä eikä sillä ole toimintaa verkon ulkopuolella.

Ylilaudan Hikikomero-keskusteluryhmä (<http://www.ylilauta.org/hikky>) on toiminut 20.2.2011 alkaen. Nimi perustuu yhtäältä sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden kielenkäyttöön, jossa omaa asuntoa tai huonetta kutsutaan komeroksi tai komeroluukuksi. Hikikomero on samalla myös väännös japaninkielisestä hikikomori-termistä, jolla tarkoitetaan sosiaalisesti vetäytynyttä henkilöä japanilaisessa kulttuurissa (Teo 2013). Termi hikikomori perustuu japanin kielen termiin hikikomoru, joka tarkoittaa sulkeutunutta (Krysinska 2006, 4). Ohashin (2008, 1) mukaan hikikomori tarkoittaa sisäänpäin kääntynyttä ja sillä voidaan viitata sekä henkilöön että olotilaan. Katja Valaskivi ja Tommi Hoikkala

(2006, 211?212) vertaavat hikikomori-ilmiötä suomalaisiin ”peräkammarin poikiin”.

Turtiainen ja Östman (2009, 56) korostavat verkkoaineistojen olevan tutkimuseettisesti herkkiä materiaaleja, koska raja julkisen ja yksityisen välillä on häilyvä. Whitemanin (2012, 58) mukaan verkon palvelut, joihin ei tarvitse rekisteröityä, ovat luonteeltaan julkisia ja niitä voidaan tällöin käyttää myös tutkimusaineistona. Ylilaudan Hikikomero on luonteeltaan juuri tämän kaltainen palvelu, johon Whiteman (mt.) viittaa. Myös Kozinets (2010, 56) korostaa verkon materiaalin julkisuutta. Hänen mukaansa (2010, 140) verkko ei voi olla puhtaasti yksityinen tai julkinen. Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson ja Sanna-Kaisa Tanskanen (2014, 23) ovatkin todenneet, että kun keskusteluryhmäviestit ovat julkisesti saatavilla verkossa eikä niiden lukemiseen vaadita rekisteröitymistä, ei aineiston tutkimuskäytössä ole periaatteellista ongelmaa. Internetissä yksityisen ja julkisen raja on häilyvä (Kuula 2006, 193). Olen nojautunut edellä mainittuihin Kozinetsin (2010), Whitemanin (2012) sekä Helasvuon ja kumppaneiden (2014) käsityksiin anonyymien verkkokeskustelun julkisuudesta ja oikeutuksesta käyttää sitä tieteellisen tutkimuksen materiaalina.

Hikikomero on anonyymi keskustelupalsta, jolloin kirjoittajien henkilöllisyyttä on mahdoton tietää. Myöskään demografisia taustatekijöitä, kuten ikää, koulutusta tai sukupuolta, ei tämän takia voida varmuudella määrittää. Osa kirjoittajista kertoo sukupuolensa, ikänsä tai elämäntilanteensa (esim. ”olen lukiossa”, ”aloitin juuri opinnot ammattikorkeakoulussa”, ”pitäisi mennä armeijaan”) ja näiden kirjoittajien ilmoittamien seikkojen perusteella voidaan päätellä, että valtaosa kirjoittajista on 16-30 -vuotiaita miehiä. Useissa viesteissä puhutaan myös vastakkaisesta sukupuolesta naisiin ja tyttöihin viitaten. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että iso osa viesteistä on miesten kirjoittamia. Anonymiteetti asettaakin omat haasteensa analyysille – keskustelupalstan luonteen vuoksi aineistoon on pyritty suhtautumaan erittäin kriittisesti, sillä kirjoittaja voi periaatteessa olla kuka tahansa tai mikä tahansa taustaltaan omasta ilmoituksestaan huolimatta. Se, että useissa viesteissä kuvataan hyvinkin asiantuntevasti ja yksityiskohtaisesti esimerkiksi omaa lääkitystä, mielentiloja ja ”avaudutaan” omasta elämäntilanteesta, puoltaa käsitystä siitä, että viestit on kirjoitettu totuudenmukaisesti.

Selkeät trollausviestit on jätetty huomiotta aineistoa analysoitaessa. Tämän tyyppisiä ovat esimerkiksi Hikikomeron sääntöjä (Säännöt 2015) rikkovat viestit, joissa kehuskellaan tyttöystävällä ja kritisoidaan ”hikkyyttä” halventavasti. Esimerkiksi seuraava keskusteluryhmäviesti rikkoo Hikikomeron keskustelun normeja:

MUSTA TUNTUU ETTEI MUN TYTTÖ-
YSTÄVÄÄ ENÄÄ KIINNOSTA SEKSI...
NYMIT MITÄ PITÄÄ TEHDÄ :(
(Mul on onkelma)

Tyttöystävästä puhuminen ja sillä kehuskelu on ehdottomasti tuomittavaa Hikikomeron sääntöjen mukaan. Tätä taustaa vasten edellä mainittu viesti voidaan tulkita keskustelupalstan käyttäjien ärsyttämiseksi kirjoitetuksi viestiksi.

3.2 Tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuskysymykset voidaan määrittellä seuraavasti:

-Kuinka informanttien ja tiedontarvitsijoiden arvomaailma, asenteet, normit ja toiseuden kokemus vaikuttavat yhtäältä siihen millaista informaatiota haetaan sekä toisaalta siihen minkä tyyppistä informaatiota keskusteluryhmässä tarjotaan?

-Voidaanko informaation käsitettä selkeyttää ja määrittellä tarkemmin arvojen ja normien kontekstissa?

Tavoitteena on ollut tuoda esiin arvojen ja normien vaikutus tiedontarpeen ja siihen saadun vastauksen osalta. Lähtökohtaisesti on pyritty selvittämään millaista vallitsevia arvoja tukevaa ja toisaalta yhteiskunnassa vallitsevien arvojen, normien ja lainsäädännön vastaista informaatiota on haluttu ja kuinka tämä tiedontarve on tyydyttynyt. Artikkelin fokus on nimenomaisesti siinä minkä tyyppistä informaatiota kysyjä on halunnut ja minkä tyyppistä informaatiota hän on saanut vastaukseksi ja miten nämä seikat ilmentävät toiseutta. Tämän informaation luonteen havainnollistamiseksi on kehitetty tutkimuksen kannalta uusi käsitepari disnormatiivinen ja normatiivinen informaatio, jonka tyypillisiä piirteitä on tässä artikkelissa havainnollistettu empiirisiin esimerkeihin. Artikkelissa pyritäänkin määrittelemään disnormatiivisen ja normatiivisen informaation käsitteet tutkimusaineistosta tehtyjen havaintojen perusteella.

Puhekäytänteiden tulkinnan avulla voidaan ymmärtää vertaistiedon ja vertaistuen luonnetta ja merkitystä, on aineisto analysoitu kvalitatiivista sisällönanalyysiä käyttäen. Tämä on mahdollistanut keskusteluryhmäviestien kätkeyn sisällön tulkitsemisen. Tuomen ja Sarajärven (2002, 106-107) mukaan kvalitatiivinen sisällönanalyysi tähtää näkymättömän ymmärtämiseen ja on täten dokumenttien sisällön sanallista kuvaamista (Tuomi & Sarajärvi 2002, 107) ja tähän pohjautuvaa merkityksenantoa voidaan ymmärtää puheikänteiden tulkinnan avulla. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi on mahdollistanut keskusteluryhmäviestien kätkeyn sisällön tulkitsemisen.

Tulokset

4.1 Havaittu disinformaatio ja misinformaatio

Aineiston informaatio sisältöjä analysoitaessa kartoitettiin myös mahdollisen disinformaation ja misinformaation esiintyminen Hikikomero-keskustelupalstalla. Tietoisesti väärää, disinformaatioksi luettavaa informaatiota ei havaittu. Sen sijaan Karlovan ja Fischerin (2913) mainitsemaa misinformaatiota esiintyi keskusteluissa, jos ja kun misinformaatio ymmärretään epätarkkana ja epätäydellisenä informaationa.

En ole ihan varma, mutta olen kuullut, että ainakin työnhakusuunnitelmassa (lienee sama juttu) jos niitä orjatoita ei hyväksy niin niitä ei tarvitse ottaa eikä siitä voi antaa karensia.

Kannattaa googlata lisätietoja.

(Työkkärin aktivoitisuusunnitelma)

Oheinen esimerkki havainnollistaa asiaa informaation epätarkkuudesta. Informaation antaja ei itsekään ole varma siitä, kuinka karensi määräytyy ja mitkä ovat sen ehdot. Vastausta voidaan pitää misinformaation kriteerit täyttävänä, puutteellisenä tai epätarkkana informaationa.

Disinformaation havitsemisessa tämän tyyppisestä aineistosta on eräitä ongelmia. Koska tiedontarpeisiin, joita esitetään keskusteluissa, ei välttämättä ole olemassa sinänsä oikeaa vastausta ja toisaalta kun vastauksen antajan motiiveja ei tiedetä, on väärän tai puutteellisen informaation osoittaminen disinformaatioksi hyvin haasteellista. Disinformaatio onkin useimmiten esimerkiksi hallitusten tai muiden valtaapitävien

tahojen tarjoamaa tietoisesti väärää informaatiota (Tudjman & Mickelic 2003).

Stahlin (2006, 85) mukaan informaation paikkansapitävyys on vain yksi tapa lähestyä välitettyä informaatiota. Jos informaation paikkansapitävyys on sen lajitteluperuste, voidaan informaatiota analysoida ja kategorisoida virheellisen informaation osalta disinformaation ja misinformaation.

Seuraavassa käsitellään disnormatiivisen ja normatiivisen informaation luonnetta ja niiden suhdetta yhteiskunnan arvo- ja normijärjestelmään. Jaottelu disinformaation ja misinformaation ei ole riittävä, koska olettamuksena on, että informaatiolla ja yhteiskunnan arvo- ja normikäsitteillä on keskinäissuhde. Sekä yksilön että yhteisön arvot ja normit vaikuttavat olettamukseni mukaan myös siihen, millaista informaatiota halutaan hankkia.

4.2 Disnormatiivisen ja normatiivisen informaation luonne

Kuten edellä todettiin, arvot ja normit ohjaavat käyttäytymistämme. Sulkunen (1998, 79) toteaa, että sosiaalisen vuorovaikutuksen perusta on käyttäytymisen säännönmukaisuus ja ennustettavuus. Normin käsite painottaa yhdenmukaista yhteisöllistä käsitystä oikeasta ja väärästä (Sulkunen 1998, 104). Toimintamme erilaisissa arkielämän tilanteissa perustuu siihen tietoon mitä meillä on ja tarvittaessa hankimme tietoa toimintamme tueksi. Kaikki toiminta ei kuitenkaan ole yhteiskunnan hyväksymien arvojen ja normien mukaista ja siksi saamaamme informaatiota ja tiedontarpeitamme voidaan peilata siihen, onko kyse normien ja arvojen mukaisen vai niiden vastaisen tiedon hankinnasta.

Arvojen, normien sekä asenteiden ja informaation välisen keskinäissuhteen havainnollistamiseksi käytän termejä disnormatiivinen ja normatiivinen informaatio. Normatiivisella informaatiolla ymmärrän kaiken sen tyyppisen informaation, joka on sisällöltään sopusoinnussa yhteiskunnan yleisesti hyväksymien arvojen ja normien kanssa. Disnormatiivinen informaatio puolestaan on yleisesti hyväksytyjen normien ja arvojen vastaista informaatiota. Disnormatiivisen informaation voidaan myös ajatella representoivan toiseutta, koska se edustaa yleisesti hyväksytystä käyttäytymisestä poikkeavaan toimintaan tähtäävän tiedon hankintaa. Arkielämän norma-

tiivista informaatiota voidaan verrata Kuhnin (1962) tieteellisestä tiedosta ja tieteenfilosofiasta esittämään käsitykseen normaalitieteestä, joka on vallitsevaan paradigmaan tukeutuvaa ja sen mukaista tutkimusta. Normatiivinen informaatio perustuu normaalitieteeseen kuhnilaisittain ymmärrettynä ja on sen arkielämän sovellus (ks. taulukko 1.). Taulukko perustuu tekijän väitöskirjassaan (Haasio 2015) julkaisemiin havaintoihin, joihin on tehty eräitä tarkennuksia. Esimerkiksi internet-yhteisöistä osa on disnormatiivista informaatiota välittäviä, osa taas ei.

Käytän termejä disnormatiivinen informaatio ja normatiivinen informaatio disnormatiivisen tiedon ja normatiivisen tiedon sijaan. Termin informaatio käyttö perustuu informaatiotutkimuksen perinteiseen tapaan ymmärtää informaatio totuusarvosta vapaaksi kommunikoiduksi hengentuotteeksi (esim. Chen & Herson 1982), josta muodostuu tietoa yksilön tulkinnan ja sen avulla tapahtuvan merkityksenannon avulla (esim. T.D. Wilson 1984, 197; P. Wilson 1977, 40-41). Tarkasteltaessa esimerkiksi keskusteluryhmässä tai muualla tietoverkoissa esitettyjä näkemyksiä, kyse on informaatiosta, ei tiedosta.

Hikikomero-keskusteluryhmän keskusteluviestien analyysi osoitti, että eräissä tapauksissa keskustelijoiden esittämässä kysymyksissä esitettiin yhteiskunnan normien ja vakiintuneiden arvojen vastaisia näkemyksiä sekä tiedontarpeita ja tiedontarpeisiin saaduista vastauksista välittyvä informaatio oli sellaista, että se tuki tai rohkaisi yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja normien vastaista käyttäytymistä. Ryhmässä jaettiin esimerkiksi sen tyyppistä informaatiota, mikä on yhteiskunnassa vallitsevien normien valossa lainvastaista (esim. huumeiden käyttöön liittyvä informaatio) tai sopimattomaksi miellettyä (esim. sosiaaliturvan avulla keinottelu, itsemurhaan kannustaminen). Disnormatiiviselle informaatiolle tyyppilliseksi piirteiksi voidaankin katsoa seuraavat ominaisuudet:

- Lainvastaisuus
- Auktoriteettiuskon puute
- Yhteiskunnan asettaman arvojärjestelmän kyseenalaistaminen
- Vaihtoehtoisia menettelytapoja koskevan informaation tarjoaminen

Pyrkimys disnormatiivisen informaation saamiseen havainnollistuu seuraavassa esimerkissä:

Taulukko 1. Disnormatiivisen ja normatiivisen informaation keskeisiä tunnusmerkkejä. Mukailten Haasio 2015, 248.

	NORMATIIVINEN INFORMAATIO	DISNORMATIIVINEN INFORMAATIO
Informaation luonne	Institutionaalisuus Julkisuus Sopuoinnussa yhteiskunnan arvojen ja normien kanssa Perustuu lakeihin, asetuksiin, tutkimukseen, vallitseviin käytäntöihin Yleisen mielipiteen mukaista Konsensuksen mukaista Formaalisuus	Ei yleisesti hyväksytty käsitys Osin piiloista Vastakulttuurin leimaamaa Vaihtoehtoisuus Perustuu kokemuksiin, näkemyksiin, mielipiteisiin, ei yleisesti hyväksytyihin tutkimustuloksiin tai tieteeseen Konsensuksen vastavoima ”Vallankumouksellisuus” Informaalisuus
Välittäjät	Viranomaiset Oppilaitokset Valtio Kunta Tutkimuslaitokset Armeija	Yksityiset henkilöt Erilaiset poliittiset, uskonnolliset yms. liikkeet Yhteisöt, joilla sama valtavirrasta poikkeava arvo- ja normimaailma Alakulttuurit ja niiden edustajat
Lähteet	Viranomaisjulkaisut Televisio Kirjat Lehdet Asiantuntijalähteet, kuten lääkärit Instituutioiden ylläpitämät verkkosivut	Vaihtoehtojulkaisut Eräät internetin yhteisöt Verkkosivustot, joiden ylläpitäjät eivät edusta yleisen mielipiteen mukaisia näkemyksiä Vaihtoehtokirjallisuus ja -lehdet

Haluaisin vain laajentaa tajuntaani. Mitä päihiteitä suosittelette?

(Haluaisin vain laajentaa 1)

Kysyjän intentiona on sen tyyppisen informaation saaminen, jota ei voi saada virallisia kanavia pitkin. Normatiiviseksi katsottu huumeita koskeva informaatio on huumeiden käyttöä vastustavaa, koska huumausaineiden käyttö on kriminalisoitu ja se edustaa yhteiskunnan arvojen ja normien vastaista toimintaa. Vastaavalla tavalla myös tiedontarpeeseen saatu vastaus voi olla luonteeltaan

disnormatiivista informaatiota sisältävä:

Dissosiitiivit.

Ketamiini, MXE tai tai DXM. Dissotripillä on vaikeampi ahdistua, kun esim. psykedeleeissä tai pilvessä. Olen myös kuullut, että DXM helpottaa masennusta/ahdistu n.3-7 päivää tripin jälkeen. Afterglow kuten psykedeleeissä. DXM on helppo saada, jos ei omaa mitään kontakteja tai netistä tilaaminen kuumottaa liikaa. Tämä teoria, että dxm tekisi reikiä aivokuoreen on osoitettu VAIN rotilla. Kertatrippaukselle ei pitäisi olla mitään

vaikutusta.

(Haluaisin vain laajentaa 9)

Disnormatiivista informaatiota haluava henkilö saattaa toki saada vastaukseksi myös normatiivista informaatiota. Esimerkkitapauksessa muutama keskustelija kehotti kysyjää välttämään huumeita välittäen näin normatiivista informaatiota.

Vaikka esimerkkitapaus edustaa lainvastaisen tiedon tarvetta ja siihen saatu vastaus pitää sisällään informaatiota, joka kehottaa lainvastaiseen toimintaan, ei disnormatiivisen informaation tarvitse olla luonteeltaan lainvastaista. Esimerkiksi koululääketieteen hoitomuodot edustavat normatiivista, tieteellisiin ja yleisesti hyväksytyihin tuloksiin perustuvaa informaatiota. Tämän normatiiviseksi luokiteltavan informaation vastakohtana eli disnormatiivisena informaationa voidaan pitää esimerkiksi vaihtoehtolääketieteen tarjoamia hoitomenetelmiä, joita koululääketiede ja tieteellinen tutkimus ei ole hyväksynyt. Disnormatiivista informaatiota hankitaan myös erilaisista menettelytavoista, jotka käsittelevät esimerkiksi sosiaalietuuksien saamista. Kyse on tässä tapauksessa esimerkiksi sellaisen hiljaisen tiedon välittämisestä, jota ei ole kirjattu virallisiin lähteisiin, kuten eri viranomaisten antamiin ohjeisiin. Viranomaiset eivät myöskään anna tämän tyyppistä informaatiota vaan se on luonteeltaan hiljaista tietoa (vrt. esim. Polanyi 1966).

Tarkasteltaessa disnormatiivisen tiedon olemusta voidaan aineiston avulla erottaa kaksi sen päätyyppiä suhteessa yhteiskunnassa vallitseviin normeihin. Osa disnormatiivisesta informaatiosta on luonteeltaan selkeästi illegaalin toiminnan mahdollistavaa ja sen toteuttamiseen tähtäävää tietoa, osa taas yhteiskunnan normien vastaista, mutta ei laittomuuksiin tähtäävää informaatiota.

Koska oletusarvoisesti kaikki Hikikomero-keskustelupalstan kirjoittajat ja suurin osa sen seuraajista jakavat saman kokemusmaailman sosiaalisen vetäytymisen ja toiseuden kokemuksen suhteen, tämän tyyppinen verkkofoorumi tarjoaa hyvän kasvualustan disnormatiiviselle informaatiolle, joka tukee yhteisön omaa normi- ja arvomaailmaa. Tämän takia sen tyyppisen tiedon hankinta, mitä ei ole saatavissa perinteisistä lähteistä, kuten kirjoista, lehdistä tai viranomaisten ja asiantuntijoiden kautta, kanavoituukin helposti keskustelupalstalle.

4.3 Disnormatiivinen informaatio ja vertaistieto

Määrittelen vertaistiedon Niemisen (2014, 19) kokemustiedon määritelmään ja Chatmanin (1987; 1991; 1999) ”pienen maailman” ja normatiivisen tiedonhankinnan teoriaan perustuen seuraavasti:

Vertaistieto on ”pienen maailman” muilta jäseniltä hankittua tietoa.

Vertaistieto perustuu toisen henkilön kokemukseen, luuloon, arvaukseen, mielipiteeseen, informantin suorittamaan hiljaisen tiedon eksplikointiin tms.

Vertaistieto on aina subjektiivista: se ilmaisee tiedonantajan henkilökohtaisen mielipiteen, kokemuksen tai näkemyksen jostain asiantilasta.

Vertaistiedon lähtökohtana voidaan katsoa olevan yhteisen kokemusmaailman ja intressien jakamisen: esimerkiksi tässä tapauksessa tutkittujen Hikikomero-keskusteluryhmän osallistujien yhteisenä nimittäjänä voidaan pitää sosiaalista vetäytymistä. Tämän kokemuksen jakaminen yhdistää keskusteluihin osallistuvia henkilöitä ja toimii vertaisuuden perustana. Ylilaudan Hikikomero-keskustelupalsta onkin eräänlainen virtuaalinen ”pieni maailma” (vrt. Chatman 1987; 1991, myös Jaeger & Burnett 2010).

Useissa disnormatiivista informaatiota sisältävissä vastauksissa havaittiin niiden perustuvan omakohtaiseen kokemukseen. Kyse on vertaistiedosta, jonka eräänä alalajina voidaan pitää disnormatiivista informaatiota. Tästä on kyse esimerkiksi seuraavassa:

Kelan tukia (asumistuki, työmarkkinatuki) saa vaikka olisi tilillä rahaa, sossun tukea ei saa. Sossussa vaativat tiliotteet kaikista tileistä paikkakunnasta riippuen 1-3 kuukauden ajalta. Jos siellä on joku 2000 nostettu tänä aikana, niin et varmasti saa mitään. Jos siis haluat sossusta massia, niin nosta ne pari tonnia pois sieltä tililtä ASAP. (Antakaa vinkejä miten saada 13)

Vastaus perustuu kirjoittajan kokemuksiin siitä millä tavoin toimimalla avustuksia on mahdollista saada. Kyse on saman toiseuden jakavien henkilöiden antamasta informaatiosta, vertaistiedosta, mihin luotetaan nimenomaan sen kokemusperäisyyden ja henkilöitä yhdistävän toiseuden kokemuksen takia.

Kokemusten jakaminen on vertaistiedon lähtökohta, näin hiljainen tieto muuttuu ei-hiljaiseksi. Jos ja kun Hikikomero-ryhmässä

pidetään esimerkiksi sosiaaliviestintä maksimaalista hankkimista tavoiteltavana asiana, ei tukien saamisen ”niksejä” ole ilmaistu missään formaaleissa lähteissä vaan ne perustuvat kokemustietoon eli muiden käyttäjien eksplikoimaan hiljaiseen tietoon siitä, kuinka toimia tietyissä tilanteissa. Näin ollen merkittävä osa disinformatiivisesta informaatiosta on luonteeltaan hiljaista tietoa, joka eksplikoituu esimerkiksi edellä kuvatulla tavalla keskusteluryhmissä tai muilla nettifoorumeilla.

Disinformatiiviselle informaatiolle tyypillisenä piirteenä näyttäytyy sen vertaisuuteen perustuva luonne. Voidaan kuitenkin olettaa että kaikki disinformatiivinen informaatio ei ole vertaistietoa. Tämä oletus, joka vaatii tarkempaa analyysiä, perustuu ajatukseen siitä, että esimerkiksi erilaiset vaihtoehtoiset tahot tuottavat disinformatiivista informaatiota (anarkistiset julkaisut tms.) ja ovat sisällöltään eräissä tapauksissa yhteiskunnan normien ja arvojen vastaisia.

Kun disinformatiivista ja normatiivista informaatiota tarkastellaan tiedonmuodostuksen prosessin kautta suhteessa informaation arvoketjuun (vrt. esim. Haasio & Savolainen 2004), voidaan disinformatiivisen informaation ajatella muuttuvan disinformatiiviseksi tiedoksi ja normatiivisen informaation puolestaan normatiiviseksi tiedoksi. Ensin mainittu tiedon laji ohjaa yksilön toimintaa arvojen ja normien vastaiseen käytökseen ja jälkimmäinen taas vahvistaa yksilön arvoja ja normeja tukevaa käyttäytymistä.

Disinformatiivinen informaatio ei ole ilmiönä uusi vaan sitä on esiintynyt aina. Sen käsitteellistämistä ei kuitenkaan ole aiemmassa tutkimuksessa tehty vaikka esimerkiksi informaatiotutkimuksen saralla on tutkittu disinformatiivisen informaation hankintaa esimerkiksi itsemurhan tekemiseen liittyen (Recupero, Harms & Noble 2008) tai huumeisiin (Todd 1999) liittyen.

Lopuksi

Informaation jaottelu käsitteellisesti disinformatiiviseen ja normatiiviseen informaatioon avaa uusia näkökulmia informaatio-käsitteen lajiin ja sille tyypillisten piirteiden pohdintaan. Kun tiedontarvitsijan haluaman informaation taustalla olevat arvot ja normit huomioidaan tiedonhankintaprosessia tarkasteltaessa, voidaan esimerkiksi ymmärtää paremmin sitä miksi tiedontarvitsija turvautuu tiettyyn kanavaan tai

lähteeseen etsiessään tietyn tyyppistä tietoa.

Disinformatiivisen ja normatiivisen informaation käsitteet vaativat sekä tarkempaa teoreettista analyysiä suhteessa informaation muihin lajeihin ja tieto-käsitteeseen. Toisaalta teoreettisen analyysin perustaksi tarvitaan myös laajempaa empiiristä tutkimusta. Disinformatiivisen ja normatiivisen informaation suhde semanttiseen ja pragmaattiseen informaatioon on eräs tutkimuksen kannalta kiintoisa kohde. Myös se, kuinka disinformatiivisen informaation hankintaprosessi etenee ja mitkä tekijät vaikuttavat siihen, avaa tutkimukselle uusia haasteita. Kun disinformatiivista informaatiota ei voida hankkia perinteisiä lähteistä käyttäen, voidaan olettaa että tiedonhankintaprosessista muodostuu erityyppinen. Viranomaislähteet, tutkimuslaitokset, paradigmoja tukeva tieto ovat helposti saatavilla, mutta disinformatiivisen informaation hankkiminen muodostuu usein haasteellisemmaksi, koska tiedontarvitsijan on turvaututtava vaihtoehtoihin kanaviin ja lähteisiin. Niiden löytämisessä ja käytössä (esim. TOR-verkon rikollinen informaatio) on omat esteensä ja haasteensa.

Edellä on esitetty kuinka disinformatiivista informaatiota voidaan havaita tarkastellussa keskusteluryhmässä. Verkko ja sen eri foorumit ja disinformatiivisen informaation eri ilmenemismuodot tarjoavat runsaasti tutkimushaasteita. On kuitenkin syytä muistaa, että verkkolähteiden lisäksi disinformatiivista informaatiota esiintyy myös painetussa muodossa, informaalisti välitettynä ja muilla elektronisilla foorumeilla.

Disinformatiivista informaatiota välittävät verkkoyhteisöt, olipa kyse teknisesti millä alustalla tahansa toimivasta yhteisöstä, ovat eräänlaisia verkon ”pieniä maailmoja”, saman henkisten ihmisten kohtauspaikkoja. Jaettu toiseus ja samalainen kokemusmaailma mahdollistavat disinformatiivisen informaation hankinnan. Tulkinnan kautta disinformatiivisesta ja normatiivisesta informaatiosta muodostuu disinformatiivista ja normatiivista informaatiota, jotka määrittävät yksilön käyttäytymistä suhteessa yhteiskuntaan.

Hyväksytty julkaistavaksi 18.12.2015.

Lähteet

- Allardt, E. 1983. *Sosiologia 1*. Helsinki: WSOY.
- Annala, A. 2011. Informaation olemus. *Signum* 4: 2011. Verkossa <http://ojs.tsv.fi/index.php/signum/article/view/4450/4201>. [14.12.2015].
- Bauman, Z. 1997. *Sosiologinen ajattelu*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Chatman, E.A. 1987. The information world of low-skilled workers. *Library and Information Science Research*, 9(4), 265-283.
- Chatman, E.A. 1990. Alienation theory: Application of a conceptual framework to a study of information among janitors. *RQ*, 355-368.
- Chatman, E.A. 1991. "Life in a small world: Applicability of gratification theory to information seeking behavior." *Journal of the American Society for Information Science* 42 (6), 438-449.
- Chatman, E. 1996. The impoverished life-world of outsiders *Journal of the American Society for Information Science* 47 (3), 193-206.
- Chatman, E. 1999. A theory of life in the round. *Journal of American Society of Information Science* 50 (3), 207-217.
- Chen, C-C. & Hernon, P. 1982 *Information seeking: assessing and anticipating user needs*. New York, NY: Neal Schuman Publishers. Cleveland, H. 1982. Information as a resource. *Futurist*, December, 34-39.
- Fallis, D. 2009. A conceptual analysis of disinformation. Verkossa https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/15205/fallis_disinfo1.pdf?sequence=2. [1.11.2015].
- Haasio, A. 2015. Toiseus, tiedontarpeet ja tiedon jakaminen tietoverkon "pienessä maailmassa": tutkimus sosiaalisesti vetäytyneiden henkilöiden informaatiokäyttäytymisestä. *Acta Universitatis Tamperensis* 2082. Tampere: Tampere University Press. Verkossa <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97938/978-951-44-9878-7.pdf?sequence=1>. [5.10.2015].
- Haasio, A. 2014. Hikikomori-ilmio: ominaispiirteet siihen kohdistunut tutkimus. Teoksessa Viljamaa, Anmari & Päällysaho, Seliina & Lauhanen, Risto (toim.) *Opetuksen ja tutkimuksen näkökulmia*. Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2014. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, 235-246.
- Haasio, A. & Savolainen, R. 2004. *Tiedonhankinta-tutkimuksen perusteet*. Helsinki: BTJ.
- Helasvuo, M-L., Johansson, M. & Tanskanen, S-K. 2014. Johdatus digitaaliseen vuoro-vaikutukseen. Teoksessa *Kieli verkossa: Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen*. Toim. Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1402. Helsinki: SKS, 9-28.
- Hikikomero. 2015. Verkossa <http://www.ylilauta.org/hikky/>. [12.4.2015].
- Jaeger, P.T. & Burnett, G. 2010. *Information Worlds. Social context, technology, and information behavior in the Information age of the internet*. New York, London: Routledge.
- Karlova, N.A & Fisher, K.E. 2013. A social diffusion model of misinformation and disinformation for understanding human information behaviour. *Information Research* 18(1). Verkossa <http://www.informationr.net/ir/18-1/paper573.html#U2FJ56wr-MA>. [30.4.2014].
- Kozinets, R. 2010: *Netnography. Doing Ethnographic Research Online*. London: Sage
- Krysinska, D. 2002. Hikikomori (Social Withdrawal) in Japan: Discourses of Media and Scholars; Multicausal Explanations of the Phenomenon. Pro gradu-työ, University of Warsaw. http://d-scholarship.pitt.edu/9520/1/Krysinska_Dorota_October_2006.pdf [12.4.2015].
- Kuhn, T. S. *The Structure of Scientific Revolutions*. 3rd ed. Chicago, IL: University of Chicago Press, 1996.
- Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Leivo, T., Mutanen, M., & Nieminen-Sundell, R. 2009. *Diginatiivit, työ, kansalaisuus*. Sitra. [verkodokumentti] <http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Diginatiivit>. [12.1.2015].
- Mäkinen, M. 2009. Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Tiedotusopin laitos. Tampere University Press, *Media Studies*. Verkossa <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66438/978-951-44-7642-6.pdf?sequence=1>. [18.4.2014].
- Nieminen, A. 2014. Kokemustiedon määritelmä ja muodot – kohti uutta kokemuksen politiikkaa? Teoksessa *Kokemustieto, hyvinvointi ja paikallisuus*. Toim. Ari Nieminen, Ari Tarkiainen & Elina Vuorio. Turun ammattikorkeakoulu raportteja 177. Turku: Turun ammattikorkeakoulu, 14-30.
- Niiniluoto, I. 1997. *Informaatio, tieto ja yhteiskunta: filosofinen käsitteanalyysi*. Helsinki: Edita.

- Ohashi, N. 2008. Exploring the psychic roots of Hikikomori in Japan. Ann Arbor, MI: Pro Quest LLC.
- Polanyi, M. 1966. The tacit dimension. Garden City, New York: Doubleday & Company.
- Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva: Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Vantaa: Limos kustannus.
- Recupero, P.R., Harms, S.E. & Noble J.M. 2008. Googling suicide: Surfing for suicide information on the Internet. Journal of Clinical Psychiatry, Vol 69(6), Jun 2008, 878-888. Verkossa <http://dx.doi.org/10.4088/JCP.v69n0601> [14.12.2015].
- Savolainen, R. 1993. Elämäntapa, elämänhallinta ja tiedonhankinta. Arkielämän ei-ammattillisen tiedonhankinnan viitekehyksen hahmottelua. Tampere: Tampereen yliopisto (Kirjastotieteen ja informatiikan laitos. Julkaisuja n:o 39).
- Savolainen, R. 1995. Everyday life information seeking: approaching information seeking in the context of way of life. Library & Information Science Research 17(3), 259-294
- Savolainen, R. 2005. Everyday life information seeking. In: Theories of information behavior. Ed. by Karen Fisher & Sanda Erdelez & Lynne McKechnie. Medford, NJ: Information Today, 143-148.
- Savolainen, R. 2008. Everyday information practices. A social phenomenological perspective. Lanham, Maryland: The Scarecrow Press
- Stahl, B. C. 2006. On the difference or equality of information, misinformation, and disinformation: A critical research perspective. Informing Science: International Journal of an Emerging Transdiscipline, 9, 83-96. Verkossa <http://core.ac.uk/download/pdf/10007.pdf>. [1.11.2015].
- Sulkunen, P. 1998. Johdatus sosiologiaan: Käsitteitä ja näkökulmia. Helsinki: WSOY.
- Säännöt. Ylilauta. 2015. <http://ylilauta.org/?saannot>. [1.11.2015].
- Tapscott, D. 2008. Grown up digital. How the net generation is changing your world. New York: McGraw.Hill.
- Teo, A. R. 2013. Social isolation associated with depression: A case report of hikikomori. International Journal of Social Psychiatry 59(4), 339--341.
- Todd, R.J. 1999. Utilization of Heroin Information by Adolescent Girls in Australia: A Cognitive Analysis. Journal of the American Society for Information Science. 50(1):10 -23. Verkossa <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.118.4526&rep=rep1&type=pdf> [14.12.2015].
- Tudjman, M., & Mikelic, N. 2003. Information science: Science about information, misinformation and disinformation. Proceedings of Informing Science+ Information Technology Education, 1513-527. Verkossa <http://www.proceedings.informingscience.org/IS2003Proceedings/docs/204Tudjm.pdf>. [1.3.2015].
- Turtiainen, R. & Östman, S. 2009. Tavistaidetta ja verkkoviihdettä: Omaehtoisten verkkosisältöjen tutkimusetiikkaa. Teoksessa Kulttuurituotanto: Kehykset, käytännöt ja prosessit. Toim. Maarit Grahn ja Mauri Häyrynen. Helsinki: SKS. Tietolipas 230, 336-358.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Uotila, O. A. 2013. Anonyymit anarkistit. Suomalainen anonyymi verkkokulttuuri Ylilautasivustolla. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedokunta. Verkossa https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39867/ProGradu_OttoUotila.pdf. [30.9.2015].
- Valaskivi, K. & Hoikkala, T. 2006. Vuraat vanhemmat ja kuluttajalapset: Sukupolvien muuttuvat suhteet Suomessa ja Japanissa. Teoksessa Katja Valaskivi (toim.): Vaurauden lapset: Näkökulmia japanilaiseen ja suomalaiseen nykykulttuuriin. Tampere. Vastapaino, 211?234.
- Whiteman, N. 2012. Undoing Ethics: Rethinking Practice in Online Research. New York: Springer.
- Wilson, P. 1977. Public knowledge, private ignorance. Westport, Conn.: Greenwood Press.
- Wilson, T.D. 1984. The cognitive approach to information seeking behavior and information use. Social Science Information Studies 4(2-3), 197-204.